YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

13 päivänä joulukuuta 2005 *

Asiassa C-78/03 P,

jossa on kyse yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 56 artiklaan perustuvasta valituksesta, joka on pantu vireille 19.2.2003,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään J. Flett ja V. Kreuschitz, prosessiosoite Luxemburgissa,

valittajana,

ja jossa valittajan vastapuolena ja muuna osapuolena ovat

Saksan liittotasavalta, asiamiehenään M. Lumma,

väliintulijana ensimmäisessä oikeusasteessa,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum eV, kotipaikka Borken (Saksa), edustajanaan professori M. Pechstein,

kantajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Schiemann ja J. Makarczyk sekä tuomarit C. Gulmann (esittelevä tuomari), A. La Pergola, J.-P. Puissochet, P. Kūris, E. Juhász, E. Levits ja A. Ó Caoimh,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

kuultuaan julkisasiamiehen 24.2.2005 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Euroopan yhteisöjen komissio vaatii valituksessaan yhteisöjen tuomioistuinta kumoamaan Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen

asiassa T-114/00, Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum vastaan komissio, 5.12.2002 antaman tuomion (Kok. 2002, s. II-5121; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla viimeksi mainittu tuomioistuin hylkäsi tutkittavaksi ottamista koskevan oikeudenkäyntiväitteen, jonka komissio esitti Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum eV:n (Toimintayhteisö oikeus ja omaisuus ry, jäljempänä ARE) kannetta vastaan, jossa vaadittiin EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan (ent. 92 ja 93 artikla) mukaisen valtiontuen hyväksymisestä 22 päivänä joulukuuta 1999 tehdyn komission sen päätöksen (EYVL 2000, C 46, s. 2; jäljempänä riidanalainen päätös) kumoamista, joka koski maanhankintaohjelmaa Saksan uusissa osavaltioissa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

2 EY 87 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Jollei tässä sopimuksessa toisin määrätä, jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovellu yhteismarkkinoille, siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan."

3 EY 88 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä alakohdassa määrätään seuraavaa:

"Jos komissio vaadittuaan niitä, joita asia koskee, esittämään huomautuksensa toteaa, että valtion myöntämä tai valtion varoista myönnetty tuki ei 87 artiklan mukaan sovellu yhteismarkkinoille taikka että tällaista tukea käytetään väärin, se tekee päätöksen siitä, että asianomaisen valtion on komission asettamassa määräajassa poistettava tuki tai muutettava sitä."

4 EY 88 artiklan 3 kohta kuuluu seuraavasti:

"Komissiolle on annettava tieto tuen myöntämistä tai muuttamista koskevasta suunnitelmasta niin ajoissa, että se voi esittää huomautuksensa. Jos komissio katsoo, että tällainen suunnitelma ei 87 artiklan mukaan sovellu yhteismarkkinoille, se aloittaa 2 kohdassa tarkoitetun menettelyn viipymättä. Jäsenvaltio, jota asia koskee, ei saa toteuttaa ehdottamiaan toimenpiteitä, ennen kuin menettelyssä on annettu lopullinen päätös."

Oikeusriidan perustana olevat tosiseikat

5 ARE on yhdistys, johon kuuluu maa- ja metsätalouden alalla omaisuuteen liittyviä ongelmia käsitteleviä yhteenliittymiä, kotiseudultaan siirtymään joutuneita henkilöitä ja pakkolunastuksen uhreja, aineellisten vahinkojen uhreiksi teollisuuden, käsiteollisuuden ja kaupan alalla joutuneita sekä sellaisia pieniä ja keskisuuria yrityksiä, joiden kotipaikka oli entisellä Neuvostoliiton miehittämällä alueella tai entisessä Saksan demokraattisessa tasavallassa.

6 Vuonna 1990 tapahtuneen Saksan yhdistymisen vuoksi noin 1,8 miljoonaa hehtaaria maa- ja metsätalousmaata siirrettiin Saksan demokraattisen tasavallan omaisuudesta Saksan liittotasavallan omaisuudeksi.

7 Tasaussuorituslain (Ausgleichsleistungsgesetz) nojalla, joka muodostaa vahingonkorvaus- ja tasaussuorituslain (Entschädigungs- und Ausgleichsleistungsgesetz, jäljempänä EALG) 2 §:n ja joka tuli voimaan 1.12.1994, eri henkilöryhmät saattoivat hankkia Treuhandanstaltin, joka on entisen Saksan demokraattisen tasavallan

entisten yritysten rakenteen uudistamisesta huolehtiva julkisoikeudellinen elin, hallussa olevia entisessä Saksan demokraattisessa tasavallassa sijaitsevia maatalousmaita hintaan, joka oli alle puolet kyseisten maa-alueiden käyvästä arvosta. Näihin ryhmiin kuuluvat ensimmäisellä etuoikeussijalla — sillä edellytyksellä, että kyseiset henkilöt asuivat kyseisellä paikalla 3.10.1990 ja että he olivat 1.10.1996 tehneet pitkäaikaisen vuokrasopimuksen entisestä kansan omistamasta maasta, jota Treuhandanstalt oli yksityistämässä — henkilöt, joilla on tilaan vuokrasopimus, entisten maataloustuotanto-osuuskuntien seuraajat, uudelleenperustajat, jotka olivat joutuneet pakkolunastuksen uhreiksi vuosina 1945–1949 tai Saksan demokraattisen tasavallan aikakautena ja jotka ovat sen jälkeen ryhtyneet viljelemään uudelleen maata, sekä niin sanotuiksi uusperustajiksi kutsutut viljelijät, jotka eivät aikaisemmin ole omistaneet maata uusissa osavaltioissa. Näihin ryhmiin kuuluvat toisella etuoikeussijalla pakkolunastuksen uhreiksi ennen vuotta 1949 joutuneet entiset maanomistajat, joilla ei ole ollut oikeutta saada omaisuuttaan takaisin ja jotka eivät ole ryhtyneet harjoittamaan kyseisellä paikalla uudestaan maataloutta. Viimeksi mainitut henkilöt saattavat hankkia ainoastaan alueita, joita ensimmäisellä etuoikeussijalla olevat edunsaajat eivät olleet ostaneet.

8 Kyseisessä laissa säädettiin myös mahdollisuudesta hankkia etuoikeutetusti metsätalousmaata, ja siinä määriteltiin oikeudellisesti tältä osin kyseeseen tulevien henkilöiden ryhmät.

9 Komissio sai kyseistä maanhankintaohjelmaa koskevia kanteluita Saksan ja muiden jäsenvaltioiden kansalaisilta ja päätti tämän perusteella 18.3.1998 aloittaa EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan (josta on tullut EY 88 artiklan 2 kohta) mukaisen muodollisen tutkintamenettelyn (EYVL 1998, C 215, s. 7).

10 Tasaussuorituslain mukaisesta maa-alueiden hankkimisesta 20 päivänä tammikuuta 1999 tehdyssä päätöksessä 1999/268/EY (EYVL L 107, s. 21; jäljempänä 20.1.1999 tehty päätös), jonka komissio teki edellä mainitun muodollisen tutkintamenettelyn päätteeksi, se totesi, että edellä mainittu maanhankintaohjelma ei soveltunut yhteismarkkinoille siltä osin kuin sillä myönnettyjen tukien edellytyksenä oli kotipaikka kyseisellä paikalla 3.10.1990 ja siltä osin kuin kyseiset tuet ylittivät maatalousmaan hankintaan tarkoitetun tuki-intensiteetin ylärajan, joksi oli vahvis-

tettu 35 prosenttia maatalouden rakenteiden tehokkuuden parantamisesta 20 päivänä toukokuuta 1997 annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 950/97 (EYVL L 142, s. 1) tarkoitetun muilla kuin epäsuotuisassa asemassa olevilla alueilla olevan maatalousmaan osalta. Komissio totesi erityisesti tasaussuorituslaissa säädetyn, kotipaikkaa kyseisellä paikalla 3.10.1990 koskevan edellytyksen osalta seuraavaa:

"— — laki suosi uusien osavaltioiden luonnollisia tai oikeushenkilöitä verrattuna sellaisiin henkilöihin, joilla ei ollut toimipaikkaa tai asuinpaikkaa Saksassa, ja oli näin ollen omiaan rikkomaan [EY 43]–[EY 48] artiklassa määrättyä syrjintäkieltoa.

Ehto, jonka mukaan on voitava osoittaa pääkotipaikan olleen [entisen Saksan demokraattisen tasavallan] alueella määräaikana 3 päivänä lokakuuta 1990, oli tosin ehkä oikeudellisesti mahdollista [täyttää] kaikille yhteisön kansalaisille. Käytännössä sen täyttivät kuitenkin lähes yksinomaan Saksan kansalaiset — erityisesti sellaiset, joiden aikaisempi asuinpaikka oli ollut uusissa osavaltioissa.

Näin ollen kyseinen ehto sulkee pois sellaiset henkilöt, jotka eivät täytä ehtoa (pääasiallisen) asuin- tai toimipaikan sijaitsemisesta [entisen Saksan demokraattisen tasavallan] alueella.

— —

Erotteluperuste 'kotipaikka 3 päivänä lokakuuta 1990' voi olla oikeutettu vain silloin, jos se on sekä tarpeellinen että myös omiaan täyttämään tarkoituksen, johon lainsäätäjä on pyrkinyt.

— —

Tarkoituksena oli — — maan hankinnasta kiinnostuneiden, jotka itse tai joiden perheet ovat vuosikymmeniä asuneet ja työskennelleet [Saksan demokraattisessa tasavallassa], liittäminen mukaan hankintaan.

— —

Tämän tarkoituksen saavuttamiseksi ei kuitenkaan olisi tarvittu määräaikaa 3 päivä lokakuuta 1990. Maanhankkimisohjelmaan osallistuminen oli näet tasaussuoritus-lain 3 pykälän 1 kohdan mukaisesti sallittua kyseisille uusperustajille tai oikeus-henkilöille, jos heillä oli 1 päivänä lokakuuta 1996 pitkäaikaisella vuokrasopimuksella vuokrattuja aikaisemmin kansan omistuksessa olleita Treuhan-danstaltin yksityistettävänä olevia maa-alueita.

Tutkimusmenettelyn kuluessa menettelyssä asianosaiset huomauttivat komissiolle erityisesti siitä, että ylivoimaisesti suurin osa pitkäaikaisista vuokrasopimuksista oli tehty itäsaksalaisten kanssa. — —

Näin ollen on selvitetty, että lainsäätäjän tavoittelemaa tarkoitusta (eli itäsaksalaisten osallisuutta maanhankintaohjelmassa), vaikka sen oikeutus myönnetäänkin, ei olisi käytännössä tehnyt tyhjäksi luopuminen määräajasta 3 päivä lokakuuta 1990."

11 Tämän 20.1.1999 tehdyn päätöksen 2 ja 3 artiklassa komissio määräsi Saksan liittotasavallan perimään takaisin sellaiset yhteismarkkinoille soveltumattomiksi todetut tuet, jotka oli jo myönnetty, ja pidättäytymään uusien tukien myöntämisestä kyseisen ohjelman nojalla.

12 Kyseisen päätöksen päätösosa kuuluu seuraavasti:

"*1 artikla*

Saksan tasaussuorituslain 3 pykälässä säädetty maanhankintaohjelma ei sisällä tukia, jos toimenpiteet ovat vain korvaus valtiovallan toimesta toteutetuista takavarikoinneista tai takavarikoinnin kaltaisista toimenpiteistä ja myönnetyt edut ovat samansuuruisia kuin kyseisistä toimenpiteistä aiheutuneet omaisuusvahingot tai jäävät niiden alle.

2 artikla

Tuet soveltuvat yhteismarkkinoille, jos niiden edellytyksenä ei ole kotipaikka kyseisellä paikalla 3 päivänä lokakuuta 1990 ja jos niissä noudatetaan asetuksen — — N:o 950/97 mukaista muilla kuin epäsuotuisassa asemassa olevilla alueilla sovellettavaa maatalousmaan tuki-intensiteetin 35 prosentin ylärajaa.

Tuet, joiden edellytyksenä on kotipaikka kyseisellä paikalla 3 päivänä lokakuuta 1990, ja tuet, joiden intensiteetti ylittää asetuksen — — N:o 950/97 mukaisen muilla kuin epäsuotuisassa asemassa olevilla alueilla maatalousmaahan sovellettavan 35 prosentin ylärajan, eivät sovellu yhteismarkkinoille.

Saksan on peruutettava toisessa kohdassa mainitut tuet, eikä se saa enää myöntää niitä.

3 artikla

Saksa perii 2 artiklan toisen kohdan mukaisesti myönnetyt tuet takaisin kahden kuukauden kuluessa. Takaisinmaksu tapahtuu Saksan lainsäädännön mukaisesti ja siinä määrättyjä menettelyjä noudattaen korkoineen, joka peritään tuen myöntämispäivästä lukien ja aluetukien arvioinnin perusteena käytettävän viitekoron suuruisena.

— —"

13 Kyseisen 20.1.1999 tehdyn päätöksen jälkeen Saksan lainsäätäjä antoi varallisuusoikeuslainsäädännön täydentämistä koskevan lakiehdotuksen (Vermögensrechtsergänzungsgesetz), jolla oli tarkoitus kumota ja muuttaa tiettyjä maanhankintaohjelman yksityiskohtaisia sääntöjä. Tästä ehdotuksesta ilmenee muun muassa, että kotipaikkaa kyseisellä paikalla 3.10.1990 koskeva edellytys aiottiin kumota ja tuki-intensiteetin määräksi oli tarkoitus vahvistaa 35 prosenttia (toisin sanoen kyseessä olevan maan ostohinnaksi oli määrä vahvistaa todellinen arvo vähennettynä 35 prosentilla). Pääasiallinen edellytys, jonka täyttyessä maata voi hankkia alennettuun hintaan, olisi vastedes pitkäaikaisen vuokrasopimuksen olemassaolo.

14 Tämä uusi lakiehdotus ilmoitettiin komissiolle, ja se hyväksyttiin riidanalaisella päätöksellä EY 88 artiklan 2 kohdassa määrättyä menettelyä aloittamatta. Kyseisen päätöksen 123 perustelukappaleessa komissio toteaa seuraavaa:

"Saksan viranomaisten esittämät vakuudet huomioon ottaen komissio on selvästi todennut, että syrjinnän poistamiseksi oli olemassa pinta-alaltaan riittävä määrä maa-alueita, ilman että olisi tarpeen purkaa EALG:n alkuperäisen version mukaisesti

tehtyjä sopimuksia. Siltä osin kuin uudessa lainsäädännössä on vielä piirteitä, jotka suosivat — tosin yhdenvertaisin perustein — itäsaksalaisia, tällainen etu perustuu tavoitteeseen uudistaa maatalouden rakennetta uusissa osavaltioissa takaamalla samanaikaisesti se, että myös sellaiset maanhankinnasta kiinnostuneet henkilöt tai näiden perheet, jotka olivat eläneet ja työskennelleet Saksan demokraattisessa tasavallassa vuosikymmenien ajan, voisivat hyötyä kyseisestä lainsäädännöstä. Komissio hyväksyi 20.1.1999 tekemässään päätöksessä kyseisen tavoitteen laillisuuden eikä vastustanut sitä."

15 Tällä toteamuksella komissio torjui arvostelut, joita useat osapuolet, joita asia koskee, olivat sille esittäneet 20.1.1999 tehdyn päätöksen johdosta väittämällä, että vaikka kotipaikkaa kyseisellä paikalla 3.10.1990 koskevaa edellytystä ei ollut enää olemassa, maanhankintaohjelma oli kuitenkin edelleen syrjivä pitkäaikaista vuokrasopimusta koskevan vaatimuksen vuoksi, koska kyseisen vaatimuksen johdosta kotipaikkaa kyseisellä paikalla koskeva peruste pysyi voimassa ja hankittavissa olevien maa-alueiden määrä jäi riittämättömäksi.

16 Sen jälkeen, kun maanhankintaohjelma oli hyväksytty riidanalaisella päätöksellä, Saksan lainsäätäjä antoi mainitun ehdotuksen perusteella lain varallisuusoikeuslainsäädännön täydentämisestä.

Oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

17 ARE nosti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 2.5.2000 jättämällään kannekirjelmällä kanteen riidanalaisen päätöksen kumoamiseksi.

18 Komissio esitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 20.6.2000 jättämässään erillisessä asiakirjassa tutkittavaksi ottamista koskevan oikeudenkäyntiväitteen, joka perustui yhtäältä siihen, että riidanalainen päätös ei koske AREa suoraan ja erikseen, sekä toisaalta siihen, että ARE on syyllistynyt oikeudenkäynnin väärinkäyttöön.

19 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun neljännen jaoston puheenjohtaja hyväksyi 9.11.2000 antamallaan määräyksellä Saksan liittotasavallan hakemuksen tulla hyväksytyksi väliintulijaksi tukemaan komission vaatimuksia.

20 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi komission kannetta vastaan esittämän oikeudenkäyntiväitteen valituksenalaisella tuomiolla.

21 Kyseinen tuomioistuin huomauttaa valituksenalaisen tuomion 45 kohdassa, että komissio on tehnyt riidanalaisen päätöksen EY 88 artiklan 3 kohdan perusteella aloittamatta kyseisen artiklan 2 kohdassa tarkoitettua muodollista tutkintamenettelyä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa myös, että riidanalaisen päätöksen on näin ollen katsottava koskevan AREa suoraan ja erikseen, jos ensinnäkin sen kanteen tarkoituksena on turvata kyseisessä 2 kohdassa määrätyt menettelylliset oikeudet ja jos toiseksi ilmenee, että se on viimeksi mainitussa säännöksessä tarkoitetulla tavalla sellainen osapuoli, jota asia koskee.

22 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa valituksenalaisen tuomion 47 kohdassa seuraavaa: "— — kantaja [ei] ole nimenomaisesti ilmoittanut komission loukanneen velvollisuutta aloittaa EY 88 artiklan 2 kohdassa määrätty [muodollinen tutkinta]menettely, mikä olisi estänyt tämän määräyksen mukaisten menettelyllisten oikeuksien käyttämisen. Nyt käsiteltävänä olevan kanteen tueksi esitettyjä kumoamisperusteita ja etenkin perustetta, joka koskee kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon loukkaamista, on tulkittava kuitenkin siten, että niillä vaaditaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta toteamaan, että riidanalaiset toimenpiteet

aiheuttivat vakavia vaikeuksia toimenpiteiden yhteismarkkinoille soveltuvuuden osalta ja että komission olisi kyseisten vaikeuksien johdosta pitänyt aloittaa muodollinen [tutkinta]menettely."

23 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päättelee tältä osin valituksenalaisen tuomion 49 kohdassa, että "kannetta on tulkittava siten, että sillä arvostellaan komissiota siitä, ettei tämä ole aloittanut kyseisten tukien soveltuvuuden arvioinnissa ilmenneistä vakavista vaikeuksista huolimatta EY 88 artiklan 2 kohdassa määrättyä muodollista [tutkinta]menettelyä, ja pyritään lopulta saamaan aikaan se, että kyseisessä kohdassa myönnetyt menettelylliset oikeudet turvataan".

24 Sen kysymyksen osalta, onko ARE EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla sellainen osapuoli, jota asia koskee, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa valituksenalaisen tuomion 52 kohdassa seuraavaa: "Koska kantaja on yhdistys, on aluksi — — tutkittava, ovatko sen jäsenet EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja osapuolia, joita asia koskee. Jonkin henkilöryhmän yhteisiä etuja edistämään perustettua yhdistystä nimittäin ei voi koskea erikseen EY 230 artiklan neljännen kohdan tarkoittamassa merkityksessä sellainen toimi, joka vaikuttaa tämän ryhmän yleisiin etuihin, ja tämän vuoksi yhdistys ei voi nostaa kumoamiskannetta jäsentensä nimissä silloin kun sen jäsenet eivät voi näin tehdä yksityishenkilöinäkään, elleivät kyseessä ole erityiset seikat kuten asema, joka yhdistyksellä on voinut olla [muodollisessa tutkinta]menettelyssä, joka on johtanut kyseisen toimen toteuttamiseen (ks. 65 kohta ja sitä seuraavat kohdat) (yhdistetyt asiat 19/62–22/62, Fédération nationale de la boucherie en gros et du commerce en gros des viandes ym. v. neuvosto, tuomio 14.12.1962, Kok. 1962, s. 943; asia C-321/95 P, Greenpeace Council ym. v. komissio, tuomio 2.4.1998, Kok. 1998, s. I-1651, 14 ja 29 kohta; asia C-409/96 P, Sveriges Betodlares ja Henrikson v. komissio, määräys 18.12.1997, Kok. 1997, s. I-7531, 45 kohta ja — — asia [T-69/96], Hamburger Hafen- und Lagerhaus ym. v. komissio, [tuomio 21.3.2001, Kok. 2001, s. II-1037], — — 49 kohta)."

25 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa valituksenalaisen tuomion 63 kohdassa, että ARElla "on katsottava olevan oikeus nostaa nyt käsiteltävänä oleva kumoamiskanne — — jäsentensä puolesta, jotka olisivat voineet EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuina osapuolina, joita asia koskee, nostaa kanteen yksityishenkilöinä".

26 Valituksenalaisen tuomion 65–70 kohta kuuluu seuraavasti:

"65 Lisäksi on todettava, että riidanalaisen päätöksen voidaan lisäksi katsoa koskevan kantajaa erikseen siltä osin kuin kantaja vetoaa omaan asiavaltuuteensa, koska kyseinen päätös vaikuttaa sen asemaan neuvottelijana (ks. yhdistetyt asiat 67/85, 68/85 ja 70/85, Van der Kooy ym. v. komissio, tuomio 2.2.1988, Kok. 1988, s. 219, 19–25 kohta; asia C-313/90, CIRFS ym. v. komissio, tuomio 24.3.1993, Kok. 1993, s. I-1125, Kok. Ep. XIV, s. I-95, 29 ja 30 kohta; — — asia [T-380/94], AIUFFASS ja AKT v. komissio, [tuomio 12.12.1996, Kok. 1996, s. II-2169], — — 50 kohta ja asia T-55/99, CETM v. komissio, tuomio 29.9.2000, Kok. 2000, s. II-3207, 23 kohta).

66 Kantaja on näet osallistunut aktiivisesti muodolliseen tutkintamenettelyyn, joka johti päätöksen tekemiseen 20.1.1999, ja kyseisen päätöksen täytäntöönpanemista koskeviin epävirallisiin keskusteluihin, ja se on ollut tässä suhteessa aktiivinen ja monipuolinen ja tukeutunut tieteellisiin asiantuntijalausuntoihin. Komissio on itse myöntänyt, että kantaja on vaikuttanut päätöksentekomenettelyyn ja tarjonnut sille kiinnostavan tiedonlähteen.

67 Kantaja olisi näin ollen edellä 65 kohdassa mieliin palautetussa oikeuskäytännössä tarkoitettuna osapuolena, jota päätös koskee erikseen, ollut oikeutettu nostamaan kumoamiskanteen päätöksestä, jolla edellä mainittu muodollinen tutkintamenettely päätettiin, jos tällainen päätös olisi ollut epäedullinen niiden etujen kannalta, joita se edusti.

68 Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä todennut, riidanalainen päätös koskee 'yksinomaan ja välittömästi jo aikaisemmin tehdyn komission päätöksen täytäntöönpanoa' eli 20.1.1999 tehdyn päätöksen täytäntöönpanoa. Riidanalainen päätös liittyy siis suoraan 20.1.1999 tehtyyn päätökseen.

69 Kun otetaan huomioon näiden kahden päätöksen välinen yhteys sekä se, että kantaja on toiminut tärkeässä tehtävässä neuvottelukumppanina 20.1.1999 tehdyllä päätöksellä päätetyssä muodollisessa menettelyssä, kantajan yksilöiminen tämän päätöksen osalta ulottuu välttämättä myös riidanalaiseen päätökseen, vaikka kantaja ei olekaan osallistunut siihen komission tutkintaan, joka johti riidanalaisen päätöksen tekemiseen. Tätä toteamusta ei muuta se, että esillä olevassa asiassa 20.1.1999 tehty päätös ei periaatteessa ollut kantajan puolustamien etujen vastainen.

70 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että riidanalainen päätös koskee kantajaa erikseen edellä 42 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla."

Oikeudenkäyntimenettely yhteisöjen tuomioistuimessa sekä asianosaisten ja muun osapuolen vaatimukset

27 Komissio vaatii valituksessaan, että yhteisöjen tuomioistuin

— kumoaa valituksenalaisen tuomion

— ratkaisee pääasian lopullisesti ja jättää AREn nostaman kanteen tutkimatta, koska riidanalainen päätös ei koske AREa EY 230 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitetulla tavalla erikseen, tai

— palauttaa asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen tutkittavaksi ottamista koskevan kysymyksen osalta, ja

— velvoittaa AREn korvaamaan oikeudenkäyntikulut molemmissa oikeusasteissa.

28 ARE vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— hylkää valituksen kokonaisuudessaan ja

— velvoittaa komission korvaamaan valituksesta aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

29 Saksan liittotasavalta ilmoitti yhteisöjen tuomioistuimelle kyseisen tuomioistuimen rekisteriin 21.5.2003 merkityllä kirjelmällä, että sillä ei ole esitettävänään muita huomautuksia kuin komission valituksesta ilmenevät huomautukset ja että se ei aio jättää erillistä kirjelmää.

Valituksenalaisen tuomion kumoamista koskeva vaatimus

30 Komissio esittää valituksensa tueksi seitsemän valitusperustetta, joiden mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki oikeudellisia virheitä, kun se

— totesi, että yleisestä sovellettavuudestaan huolimatta riidanalainen päätös koskee AREa erikseen ja vaikuttaa siihen tai sen eräisiin jäseniin niille tunnusomaisten erityispiirteiden tai sellaisen tosiasiallisen tilanteen takia, jonka perusteella ne erottuvat kaikista muista,

— perusteli toteamuksiaan sillä, että sen edellytyksen osalta, jonka mukaan toimen on koskettava osapuolta erikseen, kilpailusuhteeseen perustuva yksilöimistä koskeva arviointiperuste on erilainen sen mukaan, onko kyse EY 88 artiklan 2 kohdan vai kyseisen artiklan 3 kohdan nojalla tehdyistä päätöksistä, joten tutkittavaksi ottamisen osalta on sovellettava erilaisia arviointiperusteita,

— sovelsi kilpailusuhdetta koskevaa arviointiperustetta, jonka mukaan toimen on vaikutettava AREn kilpailuasemaan, ja käytti näin erilaista ja lievempää arviointiperustetta kuin yhteisöjen tuomioistuin, jonka mukaan tällaiseen asemaan on vaikutettava tuntuvasti,

— otti omasta aloitteestaan ja komissiota, ensimmäisessä oikeusasteessa väliintulijana ollutta osapuolta tai AREa kuulematta esiin kanneperusteen, joka ei sisältynyt kannekirjelmään,

— totesi, että riidanalainen päätös vaikuttaa AREn asemaan neuvottelijana ja että on siis katsottava, että päätös koskee AREa erikseen,

— jätti esittämättä riittävän selkeästi perustelut, joihin valituksenalainen tuomio perustuu, ja

— totesi ristiriitaisesti yhtäältä, että komissio ei ollut kuullut AREa valtiontukea koskevaan lainsäädäntöön kuuluvissa menettelyissä, ja toisaalta, että sitä oli kuultu siinä määrin, että se on saanut neuvottelijan aseman.

Alustavat huomautukset

31 Ennen valituksen tueksi esitettyjen valitusperusteiden tutkimista on palautettava mieleen ne säännöt, jotka koskevat muulla oikeussubjektilla kuin sillä jäsenvaltiolla, jolle komission valtiontukiasiassa tekemä päätös on osoitettu, olevaa asiavaltuutta riitauttaa kyseinen päätös.

32 EY 230 artiklan neljännen kohdan mukaan luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö voi nostaa kanteen toiselle henkilölle osoitetusta päätöksestä vain silloin, kun kyseinen päätös koskee ensin mainittua henkilöä suoraan ja erikseen.

33 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätös voi koskea erikseen muita kuin niitä, joille se on osoitettu, ainoastaan silloin, kun tämä päätös vaikuttaa niihin niille tunnusomaisten erityispiirteiden tai sellaisen tosiasiallisen tilanteen takia, jonka perusteella ne erottuvat kaikista muista ja ne voidaan näin ollen yksilöidä samalla tavalla kuin se, jolle päätös on osoitettu, on yksilöity (ks. erityisesti asia 25/62, Plaumann v. komissio, tuomio 15.7.1963, Kok. 1963, s. 197 ja 223, Kok. Ep. I, s. 181; asia C-198/91, Cook v. komissio, tuomio 19.5.1993, Kok. 1993, s. I-2487, Kok. Ep. XIV, s. I-211, 20 kohta ja asia C-298/00 P, Italia v. komissio, tuomio 29.4.2004, Kok. 2004, s. I-4087, 36 kohta).

34 Komission valtiontukiasiassa tekemän päätöksen osalta on huomautettava, että EY 88 artiklassa säännellyssä valtiontukien valvontamenettelyssä on erotettava toisistaan ensinnäkin kyseisen artiklan 3 kohdan mukainen tukien alustava tutkimisvaihe, jonka tavoitteena on ainoastaan tehdä komissiolle mahdolliseksi tehdä ensimmäiset päätelmänsä kyseisen tuen täydellisestä tai osittaisesta soveltuvuudesta yhteismarkkinoille, ja toiseksi tämän saman artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tutkimisvaihe. EY:n perustamissopimuksen mukaan komissio on vasta viimeksi mainitussa vaiheessa,

jonka tavoitteena on tehdä mahdolliseksi, että komissio saa käyttöönsä kattavat tiedot kaikista asiaan liittyvistä seikoista, velvollinen kehottamaan niitä, joita asia koskee, esittämään huomautuksensa (em. asia Cook v. komissio, tuomion 22 kohta; asia C-225/91, Matra v. komissio, tuomio 15.6.1993, Kok. 1993, s. I-3203, Kok. Ep. XIV, s. I-233, 16 kohta ja asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok. 1998, s. I-1719, 38 kohta).

35 Kun komissio toteaa EY 88 artiklan 2 kohdassa säänneltyä muodollista tutkintamenettelyä aloittamatta kyseisen artiklan 3 kohdan perusteella tehdyllä päätöksellä, että tuki soveltuu yhteismarkkinoille, niillä, joiden hyväksi kyseisen menettelyn tarjoamat menettelylliset takeet on annettu, on mahdollisuus saada aikaan se, että näitä takeita noudatetaan, vain, jos ne voivat saattaa tämän päätöksen yhteisöjen tuomioistuinten tutkittavaksi (em. asia Cook v. komissio, tuomion 23 kohta; em. asia Matra v. komissio, tuomion 17 kohta ja em. asia komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomion 40 kohta). Tämän perusteella kyseiset tuomioistuimet ottavat tutkittavaksi tällaisen päätöksen kumoamista tarkoittavan kanteen, jonka on nostanut EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu osapuoli, jota asia koskee, jos kyseinen kantaja pyrkii kanteen nostamisella turvaamaan viimeksi mainittuun määräykseen perustuvat menettelylliset oikeutensa (em. asia Cook v. komissio, tuomion 23–26 kohta ja em. asia Matra v. komissio, tuomion 17–20 kohta).

36 EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja osapuolia, joita asia koskee ja joilla siis on EY 230 artiklan neljännen kohdan mukaisesti oikeus nostaa kanne, ovat sellaiset henkilöt, yritykset tai yhteenliittymät, joiden etuihin tuen myöntäminen saattaa vaikuttaa, eli erityisesti tuensaajien kilpailijayritykset ja etujärjestöt (ks. erityisesti em. asia komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomion 41 kohta).

37 Jos kantaja sitä vastoin kyseenalaistaa sen, onko tuen arviointia koskeva päätös sellaisenaan perusteltu, pelkästään se seikka, että kantajaa voidaan pitää EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna osapuolena, jota asia koskee, ei riitä siihen, että kanne otettaisiin tutkittavaksi. Kantajan on siis osoitettava, että sillä on erityinen asema edellä mainitussa asiassa Plaumann vastaan komissio tarkoitetulla tavalla.

Asia on näin erityisesti silloin, kun kyseessä olevan päätöksen kohteena oleva tuki vaikuttaa huomattavasti kantajan asemaan markkinoilla (ks. vastaavasti asia 169/84, Cofaz ym. v. komissio, tuomio 28.1.1986, Kok. 1986, s. 391, Kok. Ep. VIII, s. 439, 22–25 kohta ja em. asia Sveriges Betodlares ja Henrikson v. komissio, määräyksen 45 kohta).

38 Komission esittämät valitusperusteet on tutkittava ottamalla huomioon nämä oikeudelliset seikat.

39 Ensiksi on syytä tutkia neljäs ja viides valitusperuste.

Neljäs valitusperuste

Asianosaisten lausumat

40 Komissio väittää neljännellä valitusperusteellaan, että katsoessaan, että ARE pyrki kanteellaan turvaamaan EY 88 artiklan 2 kohtaan perustuvat menettelylliset oikeutensa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi esiin uuden kanneperusteen, joka koski olennaisten menettelymääräysten rikkomista. Lisäksi komissiolla ei ollut missään vaiheessa tilaisuutta käyttää puolustautumisoikeuksiaan tältä osin.

41 ARE vastaa tähän, että tulkitessaan AREn kanteen olevan kohdistettu siihen, että muodollista tutkintamenettelyä ei ollut aloitettu, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin noudatti prosessiekonomian periaatetta. Se nimittäin rajoitti komission eduksi kyseisen yhdistyksen alkuperäisen kanteen kohdetta. ARE väittää myös, että kaikki sen väitteet riidanalaisen päätöksen aineellisesta lainvastaisuudesta osoittavat

"vakavia vaikeuksia" kyseessä olevan tuen toteamisessa yhteismarkkinoille soveltuvaksi. Yhteisöjen tuomioistuimet voivat joka tapauksessa omasta aloitteestaan tutkia kysymyksen siitä, onko kyseisen yhdistyksen menettelyllisiä oikeuksia loukattu sen takia, että EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua muodollista tutkintamenettelyä ei ole aloitettu. Komission väite, jonka mukaan sille ei ole annettu mahdollisuutta puolustautua sen kanneperusteen osalta, joka perustuu siihen, että muodollista tutkintamenettelyä ei ollut aloitettu, on näin ollen merkityksetön. Lopuksi AREn mukaan komissio on seikkaperäisesti kiistänyt AREn jäsenten aseman tuensaajien kilpailijoina ja siten heidän asemansa muodollisessa tutkintamenettelyssä osapuolina, joita asia koskee, eli lausunut tästä asemasta, joka on ratkaiseva arvioitaessa edellytystä erikseen tapahtuvasta vaikutuksesta.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

42 Valituksenalaisen tuomion 3, 6, 8, 9, 66 ja 68 kohdasta ilmenee seuraavaa:

— Komissio on EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun tutkintamenettelyn jälkeen 20.1.1999 tekemässään päätöksessä todennut, että EALG:ssä säädetty maanhankintaohjelma ei sovellu yhteismarkkinoille siltä osin kuin sillä myönnettyjen tukien edellytyksenä oli kotipaikka kyseisellä paikalla 3.10.1990 ja siltä osin kuin kyseiset tuet ylittivät maatalousmaan hankintaan tarkoitetun tuki-intensiteetin ylärajan, joksi oli vahvistettu 35 prosenttia asetuksessa N:o 950/97 tarkoitetun muilla kuin epäsuotuisassa asemassa olevilla alueilla olevan maatalousmaan osalta. Komissio totesi erityisesti tasaussuorituslaissa säädetyn, kotipaikkaa kyseisellä paikalla 3.10.1990 koskevan edellytyksen osalta seuraavaa:

— Laki suosi uusien osavaltioiden luonnollisia tai oikeushenkilöitä verrattuna sellaisiin henkilöihin, joilla ei ollut toimipaikkaa tai asuinpaikkaa Saksassa, ja oli näin ollen omiaan rikkomaan EY 43–EY 48 artiklassa määrättyä syrjintäkieltoa.

— Sen ehdon täyttäminen, jonka mukaan on voitava osoittaa pääkotipaikan olleen entisen Saksan demokraattisen tasavallan alueella määräaikana 3.10.1990, oli tosin ehkä oikeudellisesti mahdollista kaikille yhteisön jäsenvaltioiden kansalaisille. Käytännössä sen täyttivät kuitenkin lähes yksinomaan Saksan kansalaiset — erityisesti sellaiset, joiden aikaisempi asuinpaikka oli ollut kyseisellä alueella.

— Vaikka lainsäätäjän tavoitteleman tarkoituksen — itäsaksalaisten osallisuus maanhankintaohjelmassa — oikeutus myönnettiinkin, sitä ei olisi käytännössä tehnyt tyhjäksi luopuminen määräajasta 3.10.1990.

— Kyseisen 20.1.1999 tehdyn päätöksen jälkeen Saksan lainsäätäjä antoi varallisuusoikeuslainsäädännön täydentämistä koskevan lakiehdotuksen, josta ilmenee muun muassa, että kotipaikkaa kyseisellä paikalla 3.10.1990 koskeva edellytys oli tarkoitus kumota ja tuki-intensiteetin määräksi aiottiin vahvistaa 35 prosenttia (toisin sanoen kyseessä olevan maan ostohinnaksi oli määrä vahvistaa todellinen arvo vähennettynä 35 prosentilla). Pääasiallinen edellytys, jonka täyttyessä maata voi hankkia alennettuun hintaan, oli ehdotuksen mukaan vastedes pitkäaikaisen vuokrasopimuksen olemassaolo, joka sisältyi jo EALG:ssä vahvistettuihin edellytyksiin.

— Tämä uusi lakiehdotus ilmoitettiin komissiolle, joka hyväksyi sen riidanalaisella päätöksellä EY 88 artiklan 2 kohdassa määrättyä muodollista tutkintamenettelyä aloittamatta.

— ARE on osallistunut aktiivisesti muodolliseen tutkintamenettelyyn, joka johti 20.1.1999 päivätyn päätöksen tekemiseen, ja kyseisen päätöksen täytäntöönpanemista koskeviin epävirallisiin keskusteluihin, ja sen osallistuminen on ollut

tässä suhteessa aktiivista ja monipuolista ja se on tukeutunut tieteellisiin asiantuntijalausuntoihin. Komissio on itse myöntänyt, että ARE on vaikuttanut päätöksentekomenettelyyn ja tarjonnut sille kiinnostavan tiedonlähteen.

— Riidanalainen päätös koskee 20.1.1999 tehdyn päätöksen täytäntöönpanoa.

43 On siis selvää, että ARE on voinut esittää ja että se on esittänyt huomautuksia muodollisessa tutkintamenettelyssä, joka johti 20.1.1999 päivätyn päätöksen tekemiseen, ja että kyseinen yhdistys on tässä yhteydessä voinut vapaasti väittää, että EALG:llä perustettu tukijärjestelmä ei soveltunut yhteismarkkinoille erityisesti siksi, että tukien myöntämiselle oli asetettu edellytykset, jotka saattoivat rikkoa kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoa. On myös selvää, että komissio on tällä päätöksellä todennut, että EALG:llä säädetty maanhankintaohjelma ei soveltunut yhteismarkkinoille erityisesti siltä osin kuin kyseisessä ohjelmassa myönnettyjä tukia koski edellytys kotipaikasta kyseisellä paikalla 3.10.1990, sillä tämä edellytys oli omiaan rikkomaan kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoa, ja että tämän päätöksen jälkeen Saksan lainsäätäjän antama lakiehdotus, jonka mukaan muun muassa edellytys kotipaikasta kyseisellä paikalla 3.10.1990 poistetaan, hyväksyttiin riidanalaisella päätöksellä, joka koski 20.1.1999 tehdyn päätöksen täytäntöönpanoa.

44 Näin ollen valituksenalaisen tuomion 47 ja 49 kohdassa esitetyillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamuksilla, joiden mukaan myös silloin, kun ei ole esitetty kanneperustetta, joka perustuu nimenomaisesti siihen, että komissio on laiminlyönyt velvollisuuden aloittaa EY 88 artiklan 2 kohdassa säädetty menettely, kannetta on sen tueksi esitetyt kumoamisperusteet huomioon ottaen tulkittava siten, että sillä moititaan komissiota siitä, ettei se ole aloittanut kyseisten tukien soveltuvuuden arvioinnissa ilmenneistä vakavista vaikeuksista huolimatta kyseisessä

säännöksessä määrättyä muodollista tutkintamenettelyä, ja pyritään lopulta saamaan aikaan se, että kyseisessä säännöksessä myönnetyt menettelylliset oikeudet turvataan, ei ole minkäänlaista objektiivista pohjaa.

45 Tällaista kanteen uudelleentulkintaa, joka johtaa sen kohteen määrittämiseen uudelleen, ei voida toteuttaa pelkästään sellaisen toteamuksen perusteella, joka on esitetty valituksenalaisen tuomion 47 kohdassa ja jonka mukaan kanteen tueksi esitetyillä kumoamisperusteilla ja etenkin perusteella, joka koskee kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon rikkomista, vaaditaan todellisuudessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta toteamaan, että kyseiset tuet aiheuttivat vakavia vaikeuksia niiden yhteismarkkinoille soveltuvuuden osalta ja että komission olisi kyseisten vaikeuksien johdosta pitänyt aloittaa muodollinen menettely.

46 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei muutoin ole mitenkään tukenut AREn esittämiä kanneperusteita koskevaa tulkintaansa, joka johti sen määrittämään kanteen kohteen siten kuin se teki.

47 Tällaisen kyseisiä kanneperusteita koskevan tulkinnan perusteiden kehitteleminen olisi kuitenkin ollut sitäkin tärkeämpää, kun — kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 39 kohdassa todennut — ARE väitti kannekirjelmässään, että sillä oli oma intressi saada riidanalainen päätös kumotuksi, koska jos kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoa koskevaa periaatetta sovelletaan tiukasti, maa-alueet on jaettava uudelleen ja kyseisen yhdistyksen jäsenillä on paremmat mahdollisuudet saada kyseisiä maa-alueita haltuunsa, antaen täten ymmärtää, että kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon rikkomiseen perustuva kanneperuste liittyi siihen, oliko riidanalainen päätös aineellisesti perusteltu, eikä siihen, että EY 88 artiklan 2 kohdassa säänneltyä muodollista tutkintamenettelyä ei ollut aloitettu.

48 Edellä esitetyn perusteella on todettava myös, että komissiolle ei ole käsiteltävänä olevassa tapauksessa annettu tilaisuutta vastata kanneperusteeseen, joka perustuu AREn menettelyllisten oikeuksien loukkaamiseen.

49 Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut virheellisesti, että ARE oli esittänyt epäsuorasti kanneperusteen, joka perustuu siihen, että komissio oli laiminlyönyt velvollisuuden aloittaa EY 88 artiklan 2 kohdassa säännelty muodollinen tutkintamenettely.

50 Komission valituksensa tueksi esittämä neljäs valitusperuste on näin ollen hyväksyttävä.

Viides valitusperuste

Asianosaisten lausumat

51 Ensiksikin valituksenalaisen tuomion 65–69 kohdan osalta, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi riidanalaisen päätöksen koskevan AREa erikseen, koska kyseinen päätös vaikuttaa AREn asemaan neuvottelijana, komissio väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt tosiseikkoja koskevan ilmeisen virheen, sillä kyseinen yhdistys ei ollut missään vaiheessa esittänyt tätä väitettä, ja lisäksi oikeudellisen virheen, sillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ei ole oikeutta lukea kantajan nimiin oikeudellisia argumentteja, joihin kantaja itse ei ole vedonnut. Komissio riitauttaa seuraavaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamukset, joiden mukaan AREn osallistuminen riidanalaiseen päätökseen johtaneeseen hallinnolliseen menettelyyn on tehnyt tästä yhdistyksestä neuvotteli-

jan, jolla on oma oikeussuojan tarve. Katsoessaan, että 20.1.1999 tehty päätös ei ollut AREn intressien vastainen, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on komission mukaan lopuksi tehnyt tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevan virheen.

52 ARE huomauttaa, että se on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle jättämässään kannekirjelmässä vedonnut ensisijaiseen asiavaltuuteensa eikä jäseniinsä nojautuvaan johdannaiseen asiavaltuuteen, koska etujärjestönä sillä on siinä muodollisessa tutkintamenettelyssä, jota komissio ei aloittanut, itsenäisesti sellaisen osapuolen asema, jota asia koskee. Kyseinen yhdistys väittää myös, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut neuvottelijan oikeudellista käsitettä järkevästi, kun se on katsonut, että kyseisen yhdistyksen aktiivisessa osallistumisessa muodolliseen tutkintamenettelyyn ennen 20.1.1999 tehtyä päätöstä on kyse tämän käsitteen soveltamistilanteesta.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

53 Valituksenalaisen tuomion 40 kohdassa esitetään, että ARE "toteaa vielä, että vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei se ole yritysten tai taloudellisten toimijoiden yhteenliittymä, riidanalaisen päätöksen on kuitenkin katsottava koskevan sitä erikseen, koska se on ollut komission neuvottelukumppani ja koska se on osallistunut menettelyyn".

54 Komission mukaan ARE ei kuitenkaan ole missään vaiheessa vedonnut neuvottelijan asemaansa, jotta sen todettaisiin olevan oikeutettu nostamaan kanne riidanalaista päätöstä vastaan. Kyseinen yhdistys ei ole nimenomaisesti kiistänyt tätä komission väitettä.

55 Joka tapauksessa on todettava, että seikat, joiden johdosta AREa on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan pidettävä henkilönä, jota riidanalainen päätös koskee erikseen, koska kyseinen päätös on vaikuttanut AREn asemaan neuvottelijana, eivät voi olla riittäviä tällaisen aseman luomiseksi.

56 Tältä osin on todettava, että se seikka, että ARE on osallistunut aktiivisesti muodolliseen tutkintamenettelyyn, joka johti 20.1.1999 päivätyn päätöksen tekemiseen, ja kyseisen päätöksen täytäntöönpanemista koskeviin epävirallisiin keskusteluihin ja että sen osallistuminen on ollut tässä suhteessa aktiivista ja monipuolista ja että se on tukeutunut tieteellisiin asiantuntijalausuntoihin, sekä se seikka, että se on tärkeällä tavalla pitänyt yhteyttä komissioon kyseisen menettelyn aikana ja että riidanalainen päätös liittyy suoraan 20.1.1999 tehtyyn päätökseen ja että komissio on itse myöntänyt, että kyseinen yhdistys on vaikuttanut päätöksentekomenettelyyn ja tarjonnut kiinnostavan tiedonlähteen, eivät voi olla peruste pitää kyseistä yhdistystä sellaisena neuvottelijana, jollainen Landbouwschap oli edellä mainituissa yhdistetyissä Van der Kooy ym. vastaan komissio ja jollainen Comité international de la rayonne et des fibres synthétiques (CIRFS) oli edellä mainitussa asiassa CIRFS ym. vastaan komissio.

57 Landbouwschap oli nimittäin puutarhaviljelijöiden intressissä neuvotellut NV Nederlandse Gasunie de Groningenin (Alankomaat) kanssa kaasutariffit, ja se kuului sen sopimuksen allekirjoittajiin, jolla vahvistettiin nämä tariffit, jotka kyseisessä komission päätöksessä, jonka johdosta muun muassa Landbouwschap itse nosti kanteen, katsottiin yhteismarkkinoille soveltumattomaksi tueksi. CIRFS, joka oli yhdistys, johon eri maiden merkittävimmät synteettisten kuitujen valmistajat kuuluivat, oli puolestaan ollut yhteydessä komissioon ja neuvotellut sen kanssa synteettisten kuitujen alalla myönnettävää tukea koskevien niiden "toimintaohjeiden" käyttöön ottamisesta, joiden nojalla komissio teki CIRFS:n sittemmin riitauttaman päätöksen, jossa komissio katsoi, että erään jäsenvaltion tietylle yhtiölle antamasta tietystä tuesta ei tarvitse ilmoittaa ennakolta.

58 ARElla ei ole ollut 20.1.1999 tehtyyn päätökseen johtaneessa muodollisessa tutkintamenettelyssä merkittävämpää roolia kuin se, että se on käyttänyt niitä menettelyllisiä oikeuksia, jotka EY 88 artiklan 2 kohdassa on myönnetty niille, joita asia koskee, ja tätä asemaa ei voida samaistaa Landbouwschapin tai CIRFS:n rooliin tämän tuomion 56 kohdassa mainituissa tapauksissa, eli rooliin, joka riittää siihen, että yhteenliittymä voi tässä ominaisuudessaan riitauttaa päätöksen, jonka komissio on tehnyt EY 88 artiklan 2 tai 3 kohdan nojalla ja joka on osoitettu muulle oikeussubjektille kuin kyseiselle yhteenliittymälle.

59 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että riidanalainen päätös koskee AREa erikseen, koska se vetoaa omaan oikeussuojan tarpeeseensa sen takia, että kyseinen päätös on vaikuttanut sen asemaan neuvottelijana.

60 Viides kanneperuste on näin ollen hyväksyttävä.

61 Koska neljännen ja viidennen valitusperusteen hyväksyminen osoittaa, että sen kanteen, jonka ARE on nostanut riidanalaisesta päätöksestä ja joka perustuu siihen, että tämä päätös koskee erikseen kyseistä yhdistystä, tutkittavaksi ottamisen edellytykset eivät täyty tai että niiden täyttymistä ei ainakaan ole osoitettu, valituksenalainen tuomio on kumottava.

62 Tästä seuraa, että ei ole tarpeen tutkia viittä muuta valitusperustetta.

Kanteen ottaminen tutkittavaksi

63 Yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan ensimmäisen kohdan toisen virkkeen mukaan yhteisöjen tuomioistuin voi kumotessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion ratkaista asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen.

64 Käsiteltävänä olevassa tapauksessa asia on näin.

65 On nimittäin selvää, että ARE ei ole nimenomaisesti vaatinut riidanalaisen päätöksen kumoamista sillä perusteella, että komissio olisi laiminlyönyt velvollisuuden aloittaa EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu muodollinen tutkintamenettely tai että kyseisessä säännöksessä määrättyjä menettelyllisiä takeita olisi loukattu. On myös selvää, että kyseinen yhdistys ei ole ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn menettelyn missään vaiheessa tuonut esiin kysymystä tällaisen menettelyn aloittamisesta tai tähän kysymykseen liittyvää oikeuskäytäntöä.

66 Lisäksi on todettava, että valituksen johdosta antamassaan vastauskirjelmässä ARE itse myönsi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli rajoittanut AREn alkuperäisen vaatimuksen kohdetta korjatakseen oikeudellisen virheen, jonka ARE oli tehnyt riidanalaisen päätöksen oikean menettelyllisen luonnehdinnan osalta. Kyseinen yhdistys oli nimittäin aluksi riitauttanut kyseisen päätöksen katsomalla sen päätökseksi, jolla vahvistetaan aiemman muodollisen tutkintamenettelyn päättyminen ja hyväksytään muutettu tukijärjestelmä lopullisesti. ARE myöntää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellusti katsonut, että riidanalaisella päätöksellä on saatettu päätökseen EY 88 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu tukien valvontamenettelyyn kuuluva alustava tutkinta. AREn mukaan oli siis ollut prosessiekonomian periaatteen mukaista, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tulkitsi AREn vaatimuksen kohdistuneen siihen, että muodollista tutkintamenettelyä ei ollut aloitettu.

67 Näin ollen on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa nostetulla riidanalaisen päätöksen kumoamista tarkoittavalla kanteella ARE ei pyrkinyt riitauttamaan sitä, että EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua menettelyä ei ollut aloitettu, eikä siten turvaamaan tästä säännöksestä johtuvia menettelyllisiä oikeuksia.

68 Todellisuudessa ARE pyrki kanteellaan siihen, että riidanalainen päätös kumotaan aineellisen kysymyksen osalta.

69 Näin ollen pelkästään se seikka, että ARE voidaan katsoa EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuksi osapuoleksi, jota asia koskee, ei voi riittää siihen, että kanne otettaisiin tutkittavaksi. AREn on siis osoitettava, että sillä on erityinen asema edellä mainitussa asiassa Plaumann vastaan komissio tarkoitetulla tavalla.

70 Käsiteltävänä olevassa tapauksessa toimen voidaan edellä mainitussa tapauksessa Plaumann vastaan komissio tarkoitetulla tavalla katsoa koskevan AREa, joka on erään henkilöryhmän yhteisiä etuja edistämään perustettu yhdistys, vain siltä osin kuin riidanalaisen päätöksen kohteena oleva tukijärjestelmä on vaikuttanut huomattavasti kyseisen yhdistyksen jäsenten markkina-asemaan (ks. vastaavasti em. asia Cofaz ym. v. komissio, tuomion 22–25 kohta ja em. asia Sveriges Betodlares ja Henrikson v. komissio, määräyksen 45 kohta).

71 Käsiteltävänä olevassa tapauksessa asia ei kuitenkaan ole näin.

72 Vaikka eräät AREn jäsenistä olisivatkin valituksenalaisen tuomion 54 ja 60 kohdasta ilmenevällä tavalla taloudellisia toimijoita, joita voidaan pitää tasaussuorituslaissa säänneltyjen tukien saajien välittöminä kilpailijoina, ja vaikka riidanalainen päätös näin ollen vaikuttaisi väistämättä niiden kilpailuasemaan, tästä ei seuraa, että kyseisten tukien myöntäminen voisi vaikuttaa huomattavasti niiden markkina-asemaan, sillä valituksenalaisen tuomion 55 kohdasta ilmenevällä tavalla on myönnetty, että kaikkien Euroopan unionin maanviljelijöiden voidaan katsoa kilpailevan maanhankintaohjelman edunsaajien kanssa.

73 Näin ollen ei voida katsoa, että riidanalainen päätös koskisi AREa erikseen.

74 Oikeudenkäyntiväite, jonka komissio esitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa AREn nostamaa kannetta vastaan, on näin ollen hyväksyttävä, ja kyseinen kanne on siten jätettävä tutkimatta.

Oikeudenkäyntikulut

75 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 122 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että jos valitus on perusteeton tai jos valitus on perusteltu ja yhteisöjen tuomioistuin ratkaisee itse riidan lopullisesti, se päättää oikeudenkäyntikuluista. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä alakohdassa, jota sovelletaan valitukseen kyseisen työjärjestyksen 118 artiklan nojalla, määrätään, että asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska ARE on hävinnyt asian ja komissio on vaatinut oikeudenkäyntikulujensa korvaamista, ARE on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut molemmissa oikeusasteissa.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-114/00, Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum vastaan komissio, 5.12.2002 antama tuomio kumotaan.**

2) **Kanne, jonka Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum eV on nostanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja jolla pyritään EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan (ent. 92 ja 93 artikla) mukaisen valtiontuen hyväksymisestä 22 päivänä joulukuuta 1999 tehdyn komission päätöksen kumoamiseen, jätetään tutkimatta.**

3) **Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum eV velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut molemmissa oikeusasteissa.**

Allekirjoitukset